

МІЖНАРОДНИЙ МАРКЕТИНГ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 330.341.1

В. Й. БАКАЙ, Є. О. ЖУК
Хмельницький національний університетКЛЮЧОВІ МОМЕНТИ СВІТОВОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО РОЗВИТКУ
РИНКУ ІННОВАЦІЙ

В статті розглянуто основні питання сучасності розвитку інновацій, описано їх стан, проблеми та шляхи покращення управління інноваційним процесом в Україні. Запропоновано нові підходи щодо подолання гальмуючих чинників природи інновацій на даному етапі розвитку, а також як генеруються нові ідеї і перетворюються на нові інноваційні продукти в світі та в Україні.

The article deals with key issues of modern innovations, described their situation, problems and ways to improve the management of innovation processes in Ukraine. New approaches to overcome nature Hindering factors of innovation at this stage of development, as well as generate new ideas and turn into innovative new products in the world and in Ukraine.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, підприємство, економіка, інфраструктура.

Вступ. Жодна країна не уявляє сучасного розвитку без інновацій, адже саме вони допомагають досягти поставлених цілей. Для того, щоб бути інноваційним, підприємству зовсім не обов'язково знаходитися на самому початку свого розвитку, але необхідно чітко усвідомлювати їх важливість. Концепція управління конкурентоспроможності суб'єктів господарювання повинна передбачувати формування інноваційної інфраструктури та підвищення якості управління нею. Необхідно забезпечити побудову механізму міжнародного і внутрішнього обміну науково-технічними розробками.

Ринкова економіка обумовила трансформуванням інноваційної сфери, необхідність її адаптації до радикальних змін. Розумна інноваційна політика держави може вивести економіку з кризи, про що свідчить досвід багатьох економічно розвинених країн. Тому в Україні необхідно створювати відповідні стимулюючі механізми для інвестування в інноваційні процеси, у відновлення вітчизняного виробництва, яке здатне виробляти конкурентоспроможну продукцію. Це можливо тільки за умов інтенсифікації виробництва шляхом залучення нових прогресивних технологій, збереження висококваліфікованого інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні економісти всього світу кожен день намагаються розкрити успіх інновацій. Дослідженням проблеми інноваційної діяльності займаються такі вчені як: Ю. Бажал, Ф. Гаррі, В. Гриньов, Л. Гохберг, А. Казанцев, Д. Кокорін, О. Кузьмін, О. Ланко, Ю. Морозов, Н. Чухрай, Є. Уткін, О. Удалих, М. Чумаченко, К. Крістенсен, Г. Чесбро, Г. Сіркін та ін.

Одним із останніх здобутків є книга "По той бік інновацій: вирішення управлінського виклику" ("The Other Side of Innovation: Solving the Execution Challenge"). Її автори Вайджей Говіндараян та Кріс Трімбл професори бізнес-школи.

Незважаючи на таке різноманіття авторів та поглядів на різні аспекти інноваційної діяльності, досить багато важливих питань ще й досі не знайшли свого вирішення.

Результати дослідження. Стан економіки держави, її майбутнє визначають високотехнологічні підприємства, які створюють нові продукти та послуги. Основою стратегічного курсу України, його базовим принципом має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки. Наявний інтелектуальний та науково-технічний потенціал дає підстави на це розраховувати. Нововведення на промислових підприємствах характеризуються поняттям інновації.

Термін "інновації" виник на початку ХХ століття за кордоном. У теперішній ситуації поняття "успішність" та "інноваційність" для підприємств є синонімами. Інновація є продуктом нових знань, які створюють цінність, тобто інновації – це свіжі ідеї, які ведуть до появи нової продукції, нових процесів, нових методів управління та оригінальних конструкцій і винаходів, які приносять прибуток підприємству, регіонам і країнам.

Згідно закону України "Про інноваційну діяльність" інновації – це новостворені і (або) удосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно покращують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, забезпечують економію витрат чи створюють умови для такої економії [1, с. 266]. Інновації є основним об'єктом інноваційної діяльності, що спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг.

Наприкінці ХХ століття стало очевидним, що рівень розвитку і динамізм інноваційної сфери, наукомістких галузей та підприємств, світових ринків технологій створює основу економічного зростання. Технологічний прогрес змінив масштаби і структури виробництва індустріально розвинених країн і суттєво

вплинув на якість життя й добробут населення. Враховуючи світовий і вітчизняний досвід, можна відзначити, що активізація інноваційної діяльності в Україні – проблема національна. Але вона сьогодні не розв'язується.

Одним з найяскравіших прикладів розвитку інновації є Японія. Так, у 1980 році американські топ-менеджери компаній-автовиробників були настільки вражені переворотом в автомобільній промисловості, коли Японія витіснила США з позиції провідного автовиробника, що розпочали масові візити до Японії, аби з'ясувати, що відбувається. Після візиту до Японії американські експерти виявили, що відповідь на ці питання зовсім не пов'язана з промисловою політикою чи державними субсидіями. Виявилось, що вся справа у бізнес-інноваціях. Це був неймовірний успіх – японці придумали новий проривний підхід до виробництва, який швидко завоював назву – “ощадливе виробництво”. Спеціальний звіт про інновації цілком вказує на те, що сьогодні відбувається подібна ситуація з країнами, що розвиваються – вони стають епіцентром інноваційної діяльності багато в чому так само, як це зробила Японія у 50-х роках [3]. Вони винаходять: нові продукти і послуги, які є значно дешевшими, ніж їхні західні аналоги, нові системи виробництва й розподілу, експериментують з абсолютно новими бізнес-моделями. Всі елементи сучасного бізнесу були швидко переосмислені і відновлені в новій формі саме в цих країнах.

Більшість людей на Заході асоціюють інновації з технологічними проривами, які згодом втілюються в нові революційні продукти і, в кінцевому підсумку, просочуються в маси. Але значна частина важливих нововведень полягає у поступовому поліпшенні продуктів і процесів, спрямованих на середню або нижню частину піраміди доходів.

Світ, що розвивається робить вагомий внесок у прорив інновацій. Він вже далеко попереду Заходу в таких галузях, як мобільні гроші (здійснення платежів за допомогою мобільного телефону) та онлайн-ігри. Науково-дослідна лабораторія Microsoft в Пекіні винайшла розумні програми, які дозволяють комп'ютерам розпізнавати рукописний шрифт і перетворювати фотографії в карикатури.

Важливо зазначити, що в країнах переважає оптимізм, навіть незважаючи на пережиту глобальну фінансову кризу. 2009 Pew Global Attitudes Project підтверджує це – приблизно 94% індійців, 87% бразильців і 85% китайців стверджують, що задоволені своїм життям. Більшість людей у Китаї та Індії переконані, що нинішня економічна ситуація у їхніх країнах позитивна, вони чекають на нові можливості для подальшого вдосконалення і думають, що їхні діти будуть жити краще, ніж вони.

Генеральний директор Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) Френсіс Гаррі, виступаючи на відкритті VII конференції міністрів Світової організації торгівлі (СОТ) у Женеві 30 листопада 2009 р., підкреслив важливу роль інновацій у вирішенні деяких з найбільш актуальних глобальних проблем – пошуку шляху до економічного зростання і проблема зміни клімату [4]. Далі він заявив про готовність організації надавати допомогу країнам у розробці національних стратегій у сфері інновацій. Інновації лежать в основі вирішення обох цих проблем. “Інновації – це простір між проблемою і рішенням”, – зазначив Гаррі. Ефективна та збалансована система інтелектуальної власності відіграє вирішальну роль у цьому просторі.

Досліджуючи інноваційну діяльність в Україні варто відмітити, що споживання природних ресурсів України є дуже неефективним. Сьогодні в Україні є чотири основні сфери розвитку:

1. Сільське господарство. 71% всіх запасів європейського чорнозему належить Україні, а потенціал світового експорту зерна складає 15%. Є прості державні рішення – земельна реформа, скасування дотацій і введення інвестицій, які дадуть великий поштовх для розвитку цієї галузі. Головна проблема полягає у тому, що аграрний сектор є найбільш корумпованою галуззю в Україні. З шести мільярдів виділених інвестицій, в галузь реально доходять тільки 20%.

2. Транспорт і туризм. У 2009 році Україна зайняла четверте місце серед європейських країн за відвідуваністю туристами. Саме в цій сфері існує величезний потенціал.

3. Хай-тек. Україна має хороші шанси в цій сфері, якщо продовжувати розвиток.

4. Зелені технології. Цей ринок має великі перспективи і інтенсивно розвивається у світі. Саме тому важливо розпочати новий напрям бізнесу – сонячну енергетику і виробництва пилетів. В Житомирській області є завод з виробництва пилетів (опалення пилетами є значно дешевшим ніж газове).

Інноваційна діяльність в Україні найбільше розвивалась в 2000 та 2002 роках, адже саме в цей час відбувається найбільше вкладання коштів в інновації в порівнянні з іншими роками (рис. 1).

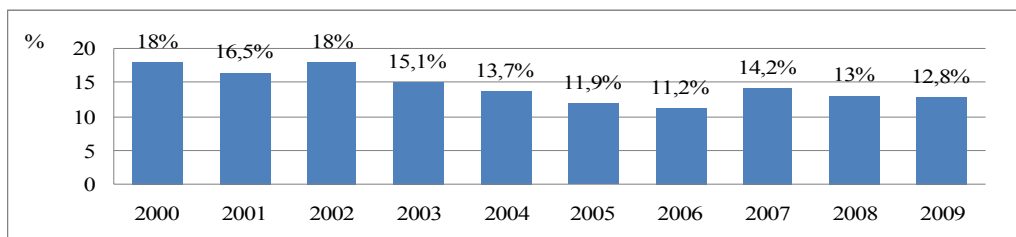

Рис. 1. Питома вага підприємств, що займалися інноваціями

У 2006 році відбувається її занепад до найменшого рівня. Починаючи з 2008 року інноваційна діяльність на підприємствах починає падати, адже саме цей рік припадає на кризу, тому підприємства намагаються зберегти кошти шляхом зменшення інновацій. Криза руйнує інноваційний розвиток в Україні.

Для України у 2007 році рівень фінансування у сфері інновацій склав лише 0,85 % від ВВП, і це свідчить про необхідність формування нових підходів до розвитку економіки. Оскільки в Україні основним джерелом фінансування інноваційного розвитку є державний бюджет, ключовою залишається роль уряду. Можна сказати, що у 2008-2009 рр. фінансової підтримки інноваційного розвитку з боку держави не було.

Найкращі результати від інноваційної діяльності досягаються тоді, коли галузі інвестують кошти у розвиток економіки. З боку держави необхідно гармонізувати регулювання розвитку економіки, забезпечити дотримання прав інтелектуальної власності, створити системи прямої державної інформаційної підтримки інноваційних процесів, переглянути пріоритети в організаційному забезпеченні здійснення інноваційної політики [2].

На нашу думку, одними з головних причин низького рівня розвитку інноваційної діяльності в Україні є істотні недоліки у законодавчій базі, неспроможність підприємств самостійно фінансувати власні інноваційні дослідження, відсутність передбачення майбутнього розвитку підприємства, обмежений рівень знань керівників підприємства щодо важливості інноваційних розробок, відсутність в межах підприємства механізму стимулювання інноваційної ініціативності працівників через премії, доплати, інші форми матеріального стимулювання. Важливими проблемами є також низький рівень бюджетного фінансування, відсутність дієвих стимулів з боку держави для підприємств, що впроваджують інновації, наприклад, через механізм пільгового оподаткування чи кредитування.

Для покращення ситуації, що склалася у інноваційній діяльності в Україні необхідно вжити наступні заходи:

- вдосконалити законодавчу базу та нормативно-правові акти, що стримують розвиток інноваційної діяльності;
- з врахуванням завдань інвестиційної стратегії узгодити грошово-кредитну та бюджетно-податкову політику;
- стимулювання капіталовкладень у створення, реконструкцію та оновлення інфраструктури виробництва;
- провести пропагандистську роботу з формування ідеології інноваційного інвестування, що спрямоване на майбутнє держави, підвищення рівнів престижності економічної та інноваційної сфер діяльності, досвіду найуспішніших інвесторів.

Належний науково-технічний та інтелектуальний потенціал можуть стати головними рушіями інноваційного поступу України на даному етапі розвитку. Щоб цього досягти, потрібно якнайкраще переосмислити можливості інноваційного розвитку та якнайголовніше використати ці можливості. Це є умовою повноправного членства українських підприємств у світовому інноваційному просторі.

Висновки. Інноваційний розвиток є пріоритетним чинником конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Український досвід щодо інновацій відбувається у поступовому розвитку, проте цей розвиток не є настільки ефективним, як цього очікує суспільство. Спираючись на передові технології інших країн і не допускаючи їх помилок ми зможемо розбудувати інноваційну систему до потрібного нам рівня. На нашу думку, шляхами покращення управління інноваційним процесом можуть бути:

- створення інновацій на основі новітніх технологій та методів, що дозволяють підвищити ефективність діяльності підприємства;
- створення системного стимулюючого механізму інноваційної активності, досліджуючи світовий досвід стимулювання інноваційної діяльності та перепрограмування до вітчизняних умов і впровадження їх у промисловість;
- покращення правового забезпечення інновацій, що створить умови для реалізації інноваційних ідей;
- зростання економіки, за допомогою подолання дефіциту товарів та інфляції, а інновації розглядатимуться не як самоціль, а як засіб досягнення соціально-економічного розвитку країни;
- більш широкий розгляд інноваційного процесу, що дозволить суттєво покращити його управління і досягнути кращих результатів;
- зміщення акцентів в інноваційній політиці у бік покращення організації інноваційної діяльності, що суттєво скоротить потребу у фінансових ресурсах, яких при сучасних умовах їх використання, завжди буде недостатньо.

Література

1. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – С. 2-66.
2. Гарнавська Н. Інноваційне забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання України / Н. Гарнавська // Економіст. – 2007. – № 10. – С. 56-61.

3. <http://innovations.com.ua/uk/articles/4/22/1592>
4. <http://patents.kiev.ua/news/innovation-importence/>
5. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Надійшла 03.10.2010

УДК 338

В. М. ШАВКУН, Л. М. ФРАДІНСЬКА

Хмельницький національний університет

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОДУКТАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

У статті розкрито економічну сутність зовнішньої торгівлі інноваційними продуктами. Дана характеристика суб'єктам зовнішньоторговельних операцій з інноваційними продуктами. Обґрунтовано вплив інноваційних продуктів на зміну обсягів зовнішньої торгівлі України.

The article explores the economic entity of foreign trade with innovative products is exposed. The subjects of foreign trade operations with innovative products is characterized. The impact of innovative products to change the volume of country's foreign trade is proved.

Ключові слова: зовнішня торгівля, технологія, інновація, інноваційний продукт, інноваційна продукція, зовнішня торгівля інноваційними продуктами.

Постановка питання. Історичний досвід доводить, що економічний розвиток будь-якої країни неможливий без її активної участі в торговельних відносинах з іншими країнами світу. Досягнутий на сучасному етапі рівень міжнародного поділу праці вже не залишив держави, господарська діяльність якої була б ізольована від зовнішнього світу, а економічні процеси замкнулись на національному рівні. Підвищення ролі глобалізаційних процесів в економічному зростанні країни в останні десятиліття проявилось перш за все в швидкому розвитку зовнішньої торгівлі. Власне здійснення активної зовнішньої торгівлі пояснює зміну відношення доходів найбагатших та найбідніших регіонів світу: з 3:1 в 1820 р. до 18:1 в 2001 р., а в розрізі доходів на душу населення між державами 763:1 (Люксембург : Бурунді) в 2008 р. [5]. З огляду цього, особливий інтерес в умовах глобалізаційних викликів становить розвиток торговельних відносин, предметом яких є інновації. Саме торгівля останніми компенсує недостатнє забезпечення ресурсами й товарами та сприяє стабільному процесу зростання національного доходу внаслідок розвитку виробничих можливостей, тобто економічному процвітання країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу зовнішньої торгівлі та інновацій на добробут населення виступають головним об'єктом праць багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Для розкриття його суті використовували різні підходи. Зокрема, економічне зростання М. С. Очковська [2] пов'язує з інноваціями як якісним фактором розвитку, Є. А. Степанов обумовлює його прискоренням розвитком зовнішньої торгівлі країни. Технологічні зміни та добробут націй були предметом праці Г. Гансія та Ф. Зіліботі, тоді як вплив інновацій низького рівня досліджували Х. Хірш-Крайнсен, Д. Якобсон та С. Лаєстадіус. Ефект технологій на міжнародну торгівлю намагались виміряти Л. Маркез-Рамос та І. Мартінез-Зарзосо. Разом з тим в зазначених розробках залишилось без належної уваги вирішення такої теоретико-методологічної проблеми як ідентифікація предмету зовнішньоторговельних операцій інноваційними продуктами в умовах глобалізаційних викликів та загострення конкурентної боротьби на світовому ринку.

В економічній літературі існують різноманітні визначення терміну «зовнішня торгівля». На думку І. Т. Балабанова та А. І. Балабанова вона представляє специфічну форму товарообміну між продавцями та покупцями різних країн [1]. За визначенням О. П. Кіреєва зовнішня торгівля є сферою товарно-грошових відносин однієї країни з іншими, яка є складовою частиною міжнародної або світової торгівлі. Але найбільш чітко ця категорія розкрита в сучасному економічному словнику, за яким її розглядають як торгівлю з іншими країнами, за якої відбувається вивіз товарів із країни (експорт) та їх ввіз на територію іншої країни (імпорт).

Мета наукової статті. Розкриття та аналіз економічної сутності зовнішньої торгівлі інноваційними продуктами. Досягненню поставленої мети сприятиме характеристика суб'єктів торговельних операцій з інноваційними продуктами та визначення предмету таких відносин в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ретроспективний аналіз підходів до розуміння економічної сутності зовнішньої торгівлі охоплює праці меркантилістів, класичної школи, неокласичний та неотехнологічний напрями. Дані традиційні теорії намагаються відповісти на питання про причини виникнення зовнішньої торгівлі, її вплив на країни, про товарну структуру експорту та імпорту торговельних країн, пояснити вибір країною певної форми зовнішньоторговельної політики (табл. 1).

Комплексну характеристику інновацій вперше запропонував Й. Шумпетер, але тоді мова йшла про «нові комбінації», які охоплюють наступні п'ять випадків.

1. Виготовлення нового, тобто ще невідомого споживачам блага або створення нової якісної ознаки